

ЕКОЛОГІЧНА СКЛАДОВА УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ

Безверхня Ю.В.

Екологічна складова управлінського обліку

Розглянута роль управлінського обліку у контролі за навколишнім середовищем, висвітлено поняття екологічного управлінського обліку, проаналізовані особливості обліку витрат з урахуванням екологічної складової

Безверхня Ю.В.

Экологическая составляющая управленческого учета

Рассмотрена роль управленческого учета в контроле над окружающей средой, высветлено понятие экологического управленческого учета, проанализированы особенности учета затрат с учетом экологической составляющей

Bezverhnya U.V.

Ecological component of the administrative account

The role of the administrative account in the control above an environment is considered, the concept of the ecological administrative account is clarified, the features of the account of expenses in view of an ecological component are analysed

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку економіки України намітилися позитивні тенденції, спрямовані на рішення проблем охорони природних ресурсів й екосистем для забезпечення подальшого стійкого соціально-економічного розвитку.

Екологізація виробництва неможлива без впровадження екологічного менеджменту на рівні підприємства. При цьому однією з ключових проблем розробки і реалізації ефективної екологічної політики є відсутність забезпечення керівництва підприємства комплексною, достовірною та своєчасною інформацією про природоохоронну діяльність.

Аналіз останніх публікацій та досліджень. Загальні проблеми екологічного управління та процеси забезпечення підприємства необхідною екологічною інформацією досліджуються в працях О.Ф. Балацького, П.П. Борщевського, О.О. Веклич, Б.М. Данилишина, С.І. Дорогунцова, С.М. Козьменко, В.С. Кравціва, Л.Г. Мельника, Є.В. Мішеніна, В.М. Степанова, В.М. Трегобчука, Ю.Ю. Туниці, С.К. Харічкова, А.В. Чупіса тощо.

Формування цілей статті. Метою статті є аналіз сучасного управлінського обліку з урахуванням його екологічної складової.

Виклад основного матеріалу. Формування ринкових відносин, поява різних форм власності у виробництві, обміні та споживанні необхідного для суспільства продукту, вносить суттєві зміни в систему управління підприємствами. Вступ до СОТ та курс на євроінтеграцію привнесли нові тенденції екологізації виробництва.

За таких умов управлінський облік, як інструмент керівництва, включає систематичну, зареєстровану, періодичну й об'єктивну оцінку того, як ефективно організоване керування та наскільки якісно виконуються функції захисту навколишнього середовища.

Комплексний контроль повинен вчасно виявляти якість економіко-екологічних управлінських рішень ще до виникнення втрат, тому що перевищення витрат виробництва (у тому числі через забруднення навколишнього середовища) або випуск екологічно забрудненої продукції, ведуть до втрати ринків збуту.

Нове для вітчизняної економіки поняття екологічного обліку ще не придбало остаточного осмислення та логічної завершеності у вигляді комплексно сформованої системи знань. Безсумнівно, він повинен стати частиною управлінського обліку. Відповідно до нового підходу облік повинен поєднувати в собі процеси ідентифікації, виміри й комунікації економіко-екологічної інформації, які дозволили б користувачам приймати на її основі відповідні управлінські рішення. Таким чином, у рамках традиційної системи обліку виділяється порівняно автономна підсистема інформаційної бази керування [1].

Ми розділяємо думку А.І.Білоусова [2], що таку підсистему можна називати екологічним управлінським обліком.

Відмітною рисою розвитку екологічного управлінського обліку є його урегульованість, при якій пріоритет віддається внутріфірмовим потребам. Основна діяльність в області екологічного управлінського обліку нині зосереджена в рамках удосконалювання системи розподілу витрат на охорону природного середовища, у тому числі вдосконалювання системи обліку, а також питань пов'язаних з інтернаціоналізацією зовнішніх (суспільних) витрат. Крім того, досить актуальною залишається проблема формування оптимальної для калькулювання й аналізу системи витрат на навколишнє середовище.

Важливим етапом обліку виробничих витрат є нормування матеріальних, трудових і фінансових ресурсів, які використовуються при виробництві як всієї продукції, так і окремих її видів, а також систематичне зіставлення в процесі виробництва фактичних витрат із установленими нормами, нормативами, кошторисами, завданнями з метою виявлення відхилень від них.

Найбільш важливими є норми витрат матеріальних ресурсів і витрат праці, а також кошторису непрямих витрат. З погляду природоохоронної діяльності саме процеси нормування матеріальних ресурсів є принциповими з погляду оцінки еколого-економічної безпеки [3]. Залежно від характеру та глибини переробки сировинного ресурсу відбувається утворення відходів, певна частина яких є носієм забруднення навколишнього середовища. Природно, що значна

частина відходів не представляє безпосередньої небезпеки для навколишнього природного середовища через відсутність ознак токсичності в них.

З метою скорочення кількості відходів (у тому числі токсичних) впроваджуються безвідходні технології, які дозволяють продуктивно використовувати всі компоненти вихідної сировини. При цьому, якщо відходи використовуються в основному виробництві та з підвищеними витратами, їх оцінюють за зниженою ціною вихідних матеріальних ресурсів (за ціною можливого використання).

На вартість відходів, що повертаються, зменшуються витрати виробництва по самостійній статті «Поворотні відходи (віднімаються)», що відбивається бухгалтерським записом: Дебет рахунку «Виробничі запаси» (Сировина і матеріали) - Кредит рахунку «Виробництво».

Матеріальні статті включають не тільки витрати матеріальних ресурсів, витрачених при одержанні продукції, але й витрати, пов'язані зі споживанням природних ресурсів: відрахування на відтворення мінерально-сировинної бази, розвідку, організацію використання й поновлення ресурсів первинної сировини.

На відміну від поворотних безповоротні відходи в діючій системі обліку оцінці не підлягають. Однак токсичні відходи, що є носіями забруднення навколишнього природного середовища, викликають необхідність здійснення екологічних платежів, а в ряді випадків і спеціальних штрафних санкцій. Токсичні відходи характеризуються різним ступенем небезпеки для навколишнього середовища [4].

Амортизаційні відрахування, оплата праці працівників, зайнятих організованим складуванням цих відходів, витрати основних і допоміжних матеріалів можна здійснювати за класичною схемою, зі списанням спочатку на той або інший збірно-розподільний рахунок, з наступним віднесенням їх на рахунок 23 «Виробництво». Таким чином, безповоротні відходи, що вивозять на спеціальні місця зберігання, приводять до збільшення собівартості продукції робіт і послуг, а відповідно, до зменшення потенційного доходу. Для сільськогосподарських же підприємств відчуження земельних ділянок приводить і до додаткової втрати необоротних активів, що повинне знайти відбиття в бухгалтерському балансі.

Збільшення вартості природних ресурсів у результаті процесів природокористування в абсолютній більшості випадків приводить до росту вартості сукупного капіталу, а отже, і вартості підприємства, що, на наш погляд, дозволяє забезпечити й певний взаємозв'язок між екологічним управлінським і стратегічним видами бухгалтерського обліку.

Висновки та перспективи подальших досліджень. У цілому, аналізуючи сучасний стан екологічного управлінського обліку необхідно відзначити, що для вітчизняних підприємств характерна лише сама початкова стадія первісного нагромадження капіталу, а також орієнтація на одержання прибутку без урахування екологічних вимог. Однак й у цьому випадку діє ряд факторів, які сприяють екологізації виробництва, пов'язаних із природо-захисними обмеженнями та з тиском споживачів, які віддають перевагу екологічно чистій продукції.

Отже, успішна діяльність підприємства багато в чому залежить від дотримання екологічних параметрів, що значно актуалізує необхідність використання адекватних управлінських інструментів, складовою частиною яких і виступає екологічний управлінський облік. Але, як нове поняття для вітчизняної економіки, екологічна складова управлінського обліку потребує подальших глибоких досліджень.

Література:

1. Буркинский Б.В., Ковалева Н.Г. Экономические проблемы природопользования. / Киев: Наукова думка, - 1995, - с. 132–137.
2. Белоусов А.И. Особенности учета затрат и активов в экологическом управленческом учете. / Управленческий учет. - №2. – 2005. – С. 15-19
3. <http://tbs.asu.ru/news/2002/2/index.ru.html>
4. Окружающая среда. Энциклопедический словарь-справочник. Пер. с нем. - М.: Прогресс, 1993. – 846 с.